

ІСТОРІЯ ПЕРЕПИСІВ НАСЕЛЕННЯ НА ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ

Переписи світі населення є провідним напрямком, для дослідження населення. За даними Державної служби статистики України, перепис – це періодичне, статистичне, державне соціальне спостереження, який включає збір соціально-економічних та демографічних даних, що характеризують населення та склад країни на певний час, а також обробку, узагальнення, розповсюдження та використання його результатів [1].

Переписи населення в Україні пов'язаний з історією формування її як держави, в тому числі з історією її перебування у складі інших держав. В січні 1897 року проведено перший загальний перепис населення на території України, що знаходилася в межах Російської імперії. В перепис було включено питання стосовно: відношення до голови сім'ї, стать, релігія, соціальний статус або звання, місце народження, вік, місце проживання, сімейний стан, ознаки відсутності або тимчасового проживання, освіта та грамотність, заняття рідної мови, професія, торгівля, послуга чи посада, ознаки психофізичної інвалідності.

У 1900 році був проведений перепис населення на території теперішньої України, що раніше знаходилася у складі Австро-Угорської імперії, метою якого було визначити національність населення. Визначали її за релігійною ознакою, питань стосовно рідної мови не було. Проте швидкому її завершенню, а точніше обробці даних, в 1900-1903 роки завадила економічна криза. Лише на початку 1905 року було завершено звіт про перепис населення [2,3].

Проходили переписи на теперішніх українських територіях у регіонах, які входили до складу Румунії, Угорщини, Польщі, Чехословаччини. З 1918 році Буковина перейшла до складу Румунії. З 1919 року Закарпаття було передано до складу Чехословаччини. Там теж проходили переписи

населення. Більшість Західної України з 1921 року була включена до складу Польщі.

В 1920 році відбувся загальний перепис населення в Радянській республіці, куди були включені питання стосовно професійного складу та зайнятості населення. Він проводився, як короткий облік в промислових та сільськогосподарських підприємств. За оцінкою В. Михайлівського перепис 1920 року охопив 72% населення в країні, через це він загальним не вважається. В 1922-23 роках були опубліковані його результати в окремих статистичних виданнях, а в 1928 році у вигляді збірника [3].

Ще один перепис населення відбувся в Радянському Союзі в 1926 року, під час якого враховувалася наявне населення, яке проживає в регіоні на критичний момент. Перепис населення розпочався 17 грудня і тривав один тиждень у міста та два тижні у сільській місцевості. Перепис мав питання про: національність, стать, психічне здоров'я, вік, сімейний стан, місце народження, інвалідність, грамотність та тривалість перебування в населеному пункті. В "сімейній карті" також були враховані такі теми: тривалість шлюбу, склад сім'ї та умови життя [4].

В 1937 році в Радянському Союзі, було проведено вже одноденний перепис населення. Для його проведення, необхідно було залучити 1 250 000 переписувачів. Доперепису було виключено списки людей, які в ніч з 5 на 6 січня в критичний день не перебували за місцем проживання. Вимога була пов'язана зі специфікою одноденного перепису населення [4].

В 17 січня 1939 року відбувся Всесоюзний перепис населення, в якому при проведенні було враховано наявне та постійне населення. Перепис населення проводився сім днів у містах, і в селах протягом десяти днів. Програмою перепису були включені питання: стать, вік, громадянство, рідна мова, відношення до голови сім'ї, місце постійного та тимчасового проживання і також тривалість відсутності в ньому, грамотність, освіта, місце роботи, джерело засобі для проживання. Під час проведення перепису населення був посилений контроль відносно достовірності даних. Після

закінчення перепису населення, було проведено контрольний обхід протягом 10 днів. Усім хто в момент перепису проживав тимчасово або збирався від'їжджати, обов'язково видавалися довідки про проходження перепису.

Станом на 15 січня 1959 року було проведено перший післявоєнний перепис населення. Він був проведений за методикою 1939 року. Перепис населення дав можливість, не лише використовувати його результати в управлінні й демографічному дослідженні, а також соціально-економічному прогнозуванні, й дослідити інформацію про воєнні демографічні втрати.

В 1970 році в СРСР відбувся наступний Всесоюзний перепис, було використано декілька даних з попередніх переписів, але кількість питань була більше. За організацією та методикою, перепис населення мав багато схожого із двома попередніми переписами. Уперше в СРСР застосовувався вибірковий метод на стадії збирання даних. Було використано 2 види переписних листів, перший містив 11 ознак, в другому було більше на 7 питань. Суцільна частина програми містила такі питання: рідна мова, тип навчального закладу, місце постійного проживання і тривалість відсутності в ньому, рівень освіти, джерело засобів до існування, шлюбний стан, відношення до голови сім'ї, вік, національність, стать, мова народів.

17 січня 1979 році в Радянському Союзі відбувся наступний Всесоюзний перепис населення, який відрізнявся від попередніх переписів використанням принципово нової форми переписного листа. Перепис населення в 1979 році мав однакові питання з 1970 роком, де були представлені 11 питань для суцільного опитування, і також 5 питань вибіркового.

12 січня 1989 року, був проведений останній в СРСР Всесоюзний перепис населення, який включав також вибірконе опитування. В програмі були невеликі істотні відмінності, до нього були включенні такі питання: місяць і рік народження особи, місце народження, вік, житлові умови, закінчення професійно-технічних навчальних закладів, відношення до голови сім'ї, відношення до членів сім'ї. Було додаткове питання з якого міського чи сільського населеного пункту прибув. В 1989 році при переписі

застосовувалися автоматизовані розробки, за конкретною програмою, закінчено в кінці 1990 року. В 1990 року було остаточно опубліковано кінцеві результати перепису, в журналі "Вестник статистики" у вигляді 5 брошур[3].

В Україні як в суверенній державі 5 грудня 2001 році відбувся перший загальнонаціональний перепис населення. Правила перепису були передбачені законом України "про Всеукраїнський перепис населення", що вважається нормативним документом, визначає економічну, правову та організаційну основу перепису населення. Метою першого Всеукраїнського перепису населення, було отримання об'єктивної інформації про фундаментальні зміни, що відбулись у соціально-економічному житті та структурі незалежної України, створення інформаційної бази, соціально-економічних та демографічних даних, джерела засобів існування, становищем у сфері зайнятості, міграційною діяльністю тощо, як в країні в цілому, так інше. Опитування проводилося з використанням переписного листа, в якому присутні питання про: вік, стать, громадянство, рівень освіти, професія, сімейний склад населення, його національний, мовний склад та інші [3,5].

Станом на 2011 рік був призначений наступний перепис населення України, але за останні роки цю дату багато разів переносили. Спочатку планувалося провести перепис населення в у 2012 році, потім – у 2013 році. У 2013 році його вже перенесли на 2016 рік, а потім – на 2020 рік. Пізніше Міністерство соціальної політики ініціювало перенесення Всеукраїнського перепису населення з 2020 року [6].

23 січня 2020 року було оприлюднено дані міністром Кабінету міністрів Дмитром Дубілетом про чисельність наявного населення України станом на 1 грудня 2019 року. При проведенні перепису населення було використано 3 методи де: перший комбінований включає дані статистичного обстеження домогосподарств, другий комбінований включає дані реєстрів, третій реєстровий включає дані демографічних показників і міграції.

Для проведення першого комбінованого методу використовували дані мобільних операторів, де було отримано кількість номерів телефонів, якими користувалися клієнти протягом лютого-березня 2019 року. Включено дані статистичного обстеження домогосподарствде були отримані дані по кількості карток на одного користувача мобільного зв'язку, та відсоток користувачів мобільного зв'язку серед населення кожної вікової групи та регіонів. Включено дані реєстрів людей віком 60 років, що одержують пенсію, а також дітей до 14 років.

Для проведення другого комбінованого методу використовували дані статево-вікової структури населення та дані реєстрів, де проводили розрахунки частки населення за статево-вікової структури, за даними Держстата та визначалася чисельність осіб віком старше 60 років з урахуванням пенсіонерів із окремих районів Донецької та Луганської областей, які приїжджають по пенсію. Після чого дані про чисельність осіб віком старше 60 років розраховувалися на дані статево-вікової структури.

Для проведення третього реєстрового методу використовували дані Державного реєстру фізичних осіб, за якими визначали загальну кількість зареєстрованих громадян у Державному реєстрі фізичних осіб-платників податків з урахуванням тих, хто відмовився від номера і тих хто помер. Також, були підраховані та включені дані про громадян які отримували будь-які доходи, пенсію, були звернення до інших державних установ для оформлення громадянином субсидій та закордонного паспорта. Були включені дані демографічних показників і міграції, де враховувалася кількість осіб, та дані про чисельності дітей, які вижили та міграційне сальдо разом із кількістю іноземних громадян, що перебувають на території України.

За результатами перепису чисельності наявного населення України, за трьома проведеними методиками станом на 1 грудня 2019 року складає 37 млн 289 тис населення. Під час перепису не враховувалося населення на окупованих територіях Донецької та Луганської областях, тимчасово

окупованій автономній республіки Крим. Де за результатами перепису населення Держстату в Україні проживає 41 млн 922 тис населення, де не враховувалося населення на окупованій території Крим та Севастополя, але було враховано населення яке проживає на тимчасово окупованих територія Донецької та Луганської областей [7].

Державна служба статистики вже оголосила про плани витратити на перепис 2020 року 4 млрд. грн. Для збору даних будуть використовувати дані, які отримають після опитування по квартирам та через Інтернет [6].

Взагалі перепис населення для держави, може допомогти стимулювати ринок трудових ресурсів, зокрема інвестиційний. Серед всіх проведених методів переписів найкраще підходить опитування. Дані перепису населення в Україні 2020 році, дозволять отримати розгорнуту інформацію про кількість населення, статевий та віковий склад та розселення.

Список використаних джерел

1. Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrcensus.gov.ua/ukr/notice/news.php> (дата звернення 05.11.2020)
2. Переписи населення в Україні: карти, цифри, міфи та їх спростування *Українська правда. Історична правда*. URL: <https://www.istpravda.com.ua/articles/2011/12/5/64283/>
3. Стешенко В.С. Переписи населення. *Інститут історії України. Національна академія наук України*. URL: http://www.history.org.ua/?termin=Perepysy_naselennia
4. Перепис населення СРСР (1926) *Вікіпедія. Вільна енциклопедія*. URL: [https://uk.wikipedia.org/wiki/Перепис_населення_СРСР_\(1926\)](https://uk.wikipedia.org/wiki/Перепис_населення_СРСР_(1926))
5. Всесвітній перепис населення 2001. *Державний комітет статистики України*. URL: <http://2001.ukrcensus.gov.ua/> (дата звернення 05.11.2020)
6. Скільки нас: які існують альтернативні методи проведення перепису населення. *Інформаційне агентство INEWS*. URL: <https://1news.com.ua/tsikave/skilky-nas-yaki-isnuyut-alternatyvni-metody-provedennya-perepysu-naselennya.html>
7. Перепис населення України: цифри від нового Уряду. *Дебет-кредит*. URL: <https://news.dtki.ua/society/community/60260>